kurşun mühürlü tren

stefan zweig

kurşun mühürlü tren

KOVAN KİTABEVİ YAYINLARI
BİRİNCİ BEYLER SOKAĞI 29 — İ Z M İ R

Çeviren :
METİN AKAND

Bu kitap 1966 yılında İzmirde
Halkın Sesi Matbaasında basıldı

Stefan SWEIG

KURŞUN MÜHÜRLÜ TREN

Lenin, 9 Nisan 1917

KOVAN KİTABEVİ YAYINLARI

Eskicinin evindeki adam

İsviçre, ufacık bir barış adası.. Birinci Dünya Savaşının azgın dalgaları, habire kıyılarını dövüyor. 1915, 1916, 1917 ve 1918 yılları boyunca bu adacık ta hayat, heyecan dolu bir polis romanını andırır. İki ayrı kampa mensup diplomatlar, otellerin süslü salonlarında, birbirlerini tanımaz oluvermişlerdi. Daha düne kadar, ahbapça briç oynıyan, karşılıklı eğlentiler düzenliyen, kendileri değildi sanki. Bu adamların yanına, ne idüğü belirsiz bir alay insanın telâşla girip çıktığı görülüyordu. Milletvekilleri, sekreterler, ataşeler, tüccar takımı, peçeli ya da peçesiz kadınlar.. Hepsinin gizli ödevleri vardı. Hele otellerin önünde kimlere, nelere rastlanmazdı ki.. otomobillerle gidip gelen fabrikatörler, ünlü çalgıcılar, gazeteciler; maksatlarını gizlemiye çalıştıkları belliydi. Gezintiye çıkan ya da bir tur atıp dönen insanlara benzemek çabasındaydılar. Çeşitli memleketlerin flâmalarını taşıyan gösterişli arabalar da otellerin çevresinde pinekler dururdu. Haber toplamak, ondan bundan birşeyler kapmak... cümlesinin ortak görevi buydu

ci halinde görünen adamlar, dünyayı ihtilâle ...ecek kadar güçlü olabilirler. Bu yüzden, ayak kabı temircisinin evinde oturan ufak tefek adam hakkında bilgi edinmek ve bunu satmak gereğini duymadılar. Toplumcu çevreler bile önemli bir bilgi edinmiş değildi. Bildikleri şu kadardı ancak: bu adam, Londra'ya sığınan Rusların çıkardığı basit, radikal bir gazetenin yazarları arasındaydı, Ayrıca, Petersburg 'da adı bile anılmıyan silik bir partinin yöneticisiydi. Tuttukları yolun yanlış olduğunu söyliyen ve sert konuşmak alışkanlığında olan bu adamla anlaşmak mümkün değildi. Bu imkânsızlığı, kendi tutumuyla bizzat ispat etmiş durumdaydı. Şu halde, onunla ilgilenmiye değer miydi?

Arada bir, akşamları, daracık bir kahvede, bir takım işçilerle buluşuyor, görüşüyordu. Ancak, bu toplantılara, olsa olsa onbeş-yirmi kişi katılmaktaydı. Onların da çoğu toy delikanlılar.. Habire çay içen, durmadan çekişen bu insanlarla, aynı davranışı huy edinmiş olan öbür Rus sığıntıları arasında ne fark olabilir ki? Eskicinin evinde oturan tıknaz adama aldırış eden yoktu. Vladimir İliç Ulianov adını taşıyan bu şahsı ismen tanıyanlar bile öyle azdı ki, koca Zürich'te.. hepsini toplasanız ancak otuz-kırk kişi eder. Diyelim ki, elçilikler arasında mekik dokuyan lüks arabalardan biri

rastgele onu ezip öldürmüş olsaydı, bütün dünyada Ulianov ya da Lenin adını kimse öğrenmemiş bulunacaktı.

Gerçekleştirme . . .

1917 Martının onbeşinde, Zürich'teki kütüphane görevlisi şaşırıp kaldı. Çünkü saat dokuza gelmiş, kitaplığın en devamlı okuyucusu hâlâ görünmemişti. Her gün, büyük bir intizamla oturduğu yer boştu işte.. Saat do - kuzbuçuk oldu, onu çaldı, nafile. Adam ortalıkta yok. Tükenmez bir okuma hırsıyla dolu olan bu adam, bir daha kütüphaneye ayak basmıyacaktı.

Halbuki adam, o sabah ta, her gün olduğu gibi, kitap okumak üzere yola düşmüştü ama, bir Rus önüne çıkmış, Rusya'da ihtilâl olduğunu ona heyecanla bildirmişti.

İnanmalı mıydı buna? Lenin, tereddüt içindeydi. Aldığı haberin dehşeti, onu sersemletmişti. Çok geçmeden kendisini toparladı. Kısa adımlarla, fakat sert bir yürüyüşle göl kenarına doğru ilerlemiye başladı. Gazete satıcısının ve matbaanın önünde bıkıp usanmadan beklemiye koyuldu. Saatler ve günler geçiyordu. Haber doğruymuş meğer. Hemen her gün yeni gelişmeler de olmakta. İnanılır gibi

değil. Hükûmet değişikliği ile ilgili söylentiler, Çarın tahttan alaşağı edilmesi, karma bir kabinenin işbaşına geçmesi, Duma Meclisi, Bağımsız ve özgür bir Rusya, siyasî hükümlüler için genel af haberleri,.. bütün bunlar, birbirini kovalayıp duruyordu.

Yıllar yılıdır hayalini kurduğu şeyler. Bu uğurda neler gelmemişti başına. Yirmi yıldan beri zindanlar, Sibirya fasılları, sürgünler... Beslediği fikirler gerçekleşmekteydi işte. Adam düşünüyor: savaşta telef olan milyonlarca kişi, boşuna can vermemiş meğer. Harcanan gayretler, sonuçsuz kalmadığına göre..... Ölenler, yok yere telef olmamışlar. Yeni bir özgürlük ve adalet ülkesi doğuyor işte. Bu uğurda ölmüş olanlar, kutsal şehitlerdir. Adam, belki ilk defa serinkanlılığını kaybetmiş durumda. Kendinde değil sanki. Halbuki o, kendine daima hâkim olmasını bilmiştir. Her şeyi, kılı kırka yararcasına hesaplamak huyudur.

Sarhoşa dönen yalnız o mu? Cenevre'de, Lozan.da ve Bern'de sığıntı olarak bir takım odalarda barınan yüzlerce Rus, aynı duygularla sevinç içinde. Rusya'ya dönebilecekler artık. Sahte evraka, takma adlara da ihtiyaç yok. Çarın hükmettiği bir memleket değil artık Rusya. Dönüşte, ölüm tehlikesiyle burun buruna gelmek yok. O, eskidendi. Şimdi özgür bir vatandaş olarak, özgür bir yurda dönecek-

ler. Hazırlık başladı bile. Hepsi, birkaç süflî parçadan ibaret eşyasını toplamakla meşgûl. Gazetelerde, Gorkj'nin hani şu meşhur mesajı: «Memleketinize dönün!» Mektuplar, telgraflar gırla gidiyor. Yurdunuza, yurdunuza! Toplanarak, birleşerek,,, Uğrunda her şeylerini verdikleri, verecekleri bir eser var ortada: kendi eserleri olan ihtilâl. İşe yeniden koyulmak gerekiyor. Hayatlarını adayarak.

... Ve hayâl kırıklığı

Ancak, aradan birkaç gün geçtikten sonra; hepsini şaşkına çeviren, dehşetli bir haber yayılıyor: Rusya'daki ihtilâl, meğer sandıkları gibi bir ihtilâl değilmiş. Halkın ayaklanmasıyla ilgisi yok. Taşıdığı nitelik başka: saray içinde, sadece Çara karşı yapılmış bir darbe! Maksat, Çarı bertaraf etmek ve Almanya ile barış yapılmasını önlemek. Bu uğurda, İngiliz ve Fransız siyasetçileri tarafından düzenlenmiş bir plân. Bu, kendilerini adadıkları, uğrunda ölmeyi seve seve göze aldıkları ihtilâl değil, tam aksine bir hareket: kendi plânlarını yürütmek istiyen savaş taraftarlarının, emperyalistlerin ve generallerin ortak dalaverası.

Lenin ve ötekiler, nihayet anlıyorlar: gerçek ve köklü bir ihtilâl yok ortada. Yapılan hareket, Karl Marx ihtilâlinden yana olanların tasarladıkları cinsten değil. Hatta öğreniyorlar ki, Milliukov ve öbür liberaller, gerçek ihtilâlcilerin yurda dönmesini engellemekle görevlendirilmişlerdir. Emirlere uyma-

sını bilenler, bu arada Plehanov, Londra'dan törenle yolcu edilmekte ve bir savaş gemisine bindirilerek yurduna dönebilmektedir. Bunlar, savaşın uzamasını temin hususunda faydalı olabilecek sosyalistlerdir. Derhâl Petersburg'a gönderiliyorlar. Fakat Troçki, İngiltere'nin Halifax'ında alıkonuluyor. Öbür radikaller de sınırlarda,,, İtilâfçı devletlerin giriş çıkış kapılarında, Üçüncü Enternasyonal'e katılanların tomar tomar listeleri var. Lenin'in ümitleri zayıflamıştır. Petersburg'a telgraf üstüne telgraf çekiyor. Fakat telgrafların yerine vardığı çok şüpheli. Topunun da icabına bakılıyor. Zürich'te kimsenin haberi yok, Avrupada da olsa olsa birkaç kişi biliyor: Vladimir İliç diye anılan Lenin kuvvetli, enerjik, hedefe bağlı bir adamdır ve büyük bir tehlike kaynağıdır. Bunu, bir de Rusya biliyor.

Oldukları yerde çakılıp kalan bu topluluklar, uçsuz bucaksız bir ümitsizliğe kapılmıştır. Londra, Paris ve Viyana'da uzun yıllardır kongreler yaptılar, ihtilâlin plânlarını düzenlediler. Bütün teferruat görüşüldü, uzun boylu tartışıldı. Gazeteler yayınladılar. Böyle bir davranışın zorluklarını, risklerini ve sonuçlarını hem teorik, hem de pratik yönden ortaya koymıya çalıştılar. Hele bu adamın hayatı, hep bunlarla geçti. Bir belirli fikir üzerinde kafa patlattı. Tasarladığı şeyi kesin olarak biçimlendirmiye çalıştı. Şimdi de İsviçre'

den çıkmasına izin vermiyorlar. Bu yüzden onun çok değer ve önem verdiği ihtilâl, bu kutsal fikir, bir takım kimseler tarafından perişan bir hale getirilebilecek; yabancıların yararına kullanılacak ve amaç kaybolacak. Lenin'in içinde bulunduğu şu durumla, Hindenburg'un-bir önceki savaş başında - kaderi birbirine benzer. Hem de garip bir şekilde Sen kırk yıl, Rusya seferiyle ilgili manevralar yap, tecrübeler edin; sonra, harekete geçilince, sırtında sivil elbise, evinde otur, bu görevi üzerlerine alan generallerin hata ve sevaplarını, ufacık bayraklarla, haritalardan izlemek zorunda kal. Her zaman katı bir gerçekçi ve sapsağlam bir görüş sahibi olan Lenin. ümitsiz günler yaşamaktadır. Bazan kendini delice düşüncelere kaptırdığı oluyor. Almanya ve Avusturya üzerinden geçip gitmek üzere acaba bir uçak kiralıyamaz mı? Bunu tasarlıyor. Ancak, kendisine kim yardım eli uzatır? Biri uzatmıştı ama, sonradan casus çıktı o da Kaçıp gitmek için, göze almıyacağı şey yoktur artık. Oturuyor, bir mektup yazıyor; İsveç'teki tanıdıklarından, kendisine bir İsveç pasaportu temin edilmesini istemektedir. Sorgusuâlden kurtulmak için de dilsiz taklidi yapmayı kafasına koymuştur. Fakat, gece kurduğu şeyler, sabahleyin, gün ışığında, uygulama imkânından mahrum plânlar haline geliyor' Bununla beraber, bildiği yalın bir gerçek var:

olumlu bir ihtilâlin başarılması için Rusya'ya dönmesi şart. Siyasî dolaplarda iş yok. Üstelik derhâl dönmesi lâzım Rusya'ya,,, Ne pahasına olursa olsun.

Almanya geçit vermez mi ?

İsviçre, bilindiği gibi, İtalya, Fransa, Almanya ve Avusturya ile çevrilidir. İhtilâlci Lenin'in, itilâf devletleri topraklarından geçmesi yasaklanmıştır. Rus uyruklu olduğu, yani düşman sayıldığı için, ne Almanya'dan, ne de Avusturya'dan geçmesine izin verilir. Şöyle ortada, dehşetli bir gerçek var: Lenin, Miljukov Avusturya'sından ya da Poincarés Fransa'sından değil ama, Kaiser Wilhelm Almanyasından pekâlâ anlayış bekliyebilir. Amerika'nın savaşa katılması, gün meselesi. Onun için, Almanya, Rusya ile barış yapmak istiyecektir. Bir Rus ihtilâlcisi, gerek İngiliz, gerek Fransız elçileri için güçlük kaynağıdır. Almanya bakımından ise, durum tersine.

Yalnız, Lenin'i düşündüren birşey var: sorumluluk. Yazılarında, Kaiser Almanyasına habire sayıp sövmüştür. Şimdi onunla ilişki kurmıya çalışmak nasıl karşılanır? Belirli ahlâk kuralları var. Savaş sırasında, karşı ülkeye ulaşmak için, düşman genel kurmayından izin istemek suretiyle hasım topraklardan

geçmek.... Bunu, ihanetin daniskası sayarlar. Lenin, bu kanaldan gidecek olursa, hem partisini güç duruma düşürecek, hem de kendisi lekelenecek. Ondan şüphe edecekler. Onu Alman ajanı sanacaklar. Zannedilecek ki, onu Almanlar Rusya'ya gönderdiler. Töhmet altında kalacak. Hele barış gerçekleşecek olursa, Rusya'nın zafer eulaştıktan sonra kavuşacağı barışı engellemekle itham edilecek. Tarihe böyle geçecek bu. Lenin, hepsini biliyor. Başka çare bulamadığı takdirde bu kanaldan harekete geçmek zorunda kalacağını söylediği zman, mutedil ihtilâlcilerin yanısıra, kendisiyle aynı kafada olanların çoğu da ürpermiştir. Lenin'i uyarmıya çalışarak, İsviçre'li Sosyal-Demokratların tutumundan söz açmışlardır. Esir değişimi sırasında, Rus asıllı ihtilâlcilerin geri gönderilmesini temin etmek üzere resmen teşebbüse geçmişler. Fakat Lenin, bu yolun çok uzun süreceğini ezbere bilmektedir. Ayrıca, Rus Hükûmeti, Lenin'in yurda dönüşünü kösteklemek için, sebepler yaratacak, elinden geleni yapacaktır elbet. Şu halde, geçip giden günlerin ve saatlerin önemi büyük. Ötekiler, Lenin kadar şüpheci değil. Cesaretleri de daha kıt. Lenin'in gözü, hedeften gayrı bir şey görmüyor. Çevresindekiler, hıyanet sayılacak bir harekette bulunulmasından düpedüz ürküyorlar. Lenin,

artık her şeyi göze almıştır. Kendi sorumluluğu altında, şahsı adına Alman Hükûmetiyle temasa geçiyor.

Anlaşma

Atılan adım tehlikelidir. Çıkarılacak dedikoduları hesaba katan Lenin, temaslarda gizlilikten mümkün olduğu kadar kaçınıyor. İsviçre Esnaf Derneği Sekreteri Fritz Platten, Lenin hesabına Alman Elçiliğine giderek şartları sıralıyor. Bu ufak tefek, ne idüğü belirsiz milliyetçinin koştuğu şartlar, rica niteliğinde olmaktan uzaktır. Gelecekteki otoritesini önceden sezinlemiş gibi. Şartlar: vagonların hükümranlık hakkı zedelenmiyecek. Yol boyunca, pasaport kontrolu filân yok. Normal tarifeye uygun olarak, ücretlerini kendileri ödeyecekler. Ne emirle, ne de kişisel istekle vagondan dışarı çıkılmıyacak. Ancak bu şartlar kabûl edildiği takdirde, yolcular, Alman Hükûmetinin yardımını reddetmiyeceklerdir. Bakan Romberg, aldığı teklifi Rudendorf'a aksettiriyor. General, daha sonra, anılarında, bu konuya hiç değinmemeyi uygun görecek, verdiği kararların belki en önemlisi hakkında tarihi aydınlatmıyacaktır. Alman elçisi, teferruatta bazı değişiklikler yapılmasına taraftardır. Çünkü, Lenin'in düzenlediği protokol, hiç te

acemice değil. Aynı trende, Ruslarla birlikte bazı Avusturyalıların da -meselâ Radek- kontrolsuz yolculuk edebilmesi sağlanmaktadır. Ne var ki, aceleci olan sadece Lenin değildir. Alman Hükûmetinin de kaybedecek vakti yok. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, 5 Nisan günü Almanya'ya karşı harp ilân etmiş bulunmaktadır.

Fritz Platten, 6 Nisanda neticeyi öğreniyor: «Bu iş, teklif edilen şekle uygun olarak karara bağlanmıştır.»

9 Nisan 1917 günü, saat tam üçte, Zaehringer Hof Lokantasında karın doyurduktan sonra yola çıkan pejmurde giyimli küçük bir topluluk, Zürich istasyonuna yönelmiştir. Kadınlar ve çocuklar dahil, hepsi otuz iki kişi. Bu topluluktan sadece üç erkeğin adı, ileride unutulmıyacaktı: Lenin, Sinevjev ve Radek.

Yemeklerini, hep birlikte, teklifsizce yediler Sonra, bir tutanak düzenleyip imzaladılar. Bu belgede, Petit Parisien adlı gazetede yayınlanmış bir haber metninin hepsinin bildiği kayıtlıydı. Bu haberde belirtildiğine göre, yeni kurulan geçici Rus Hükûmeti, Almanya dan geçip gelenleri vatan haini sayacaktı. İmzaladıkları belgede, bu, yolculuktan doğacak her türlü sorumluluğun kendilerine ait olacağı da ayrıca yazılıydı. İmzalar eğri büğrüydü ve çoğu kitap harfleriyle atılmıştı. Yolculuk,

bu katarda olduğunu öğrenmişler. Bu olaydan sonra, bir başka teşebbüs: Sosyal Demokrat - lar, kendileriyle anlaşma yapmak istiyorlar ve red cevabı alıyorlar. Lenin biliyorki, Al - man topraklarında herhangi bir Almanla konuşmak, şüphelerin en azametlisini üzerine çekmek olacak. Tren İsveç'ten geçerken, bayağı törenle uğurlanıyorlar. Yolcular, açlıktan perişan durumdadırlar. İsveç topraklarındaki mola sırasında kurulan sofraya aç kurtlar gibi saldırıyorlar. İşte, burada Lenin, dağ fotinlerini çıkarıyor ayağından. Bir çift yeni pabuç ve birkaç takım hazır elbise satın alıyor. Derken, Rus sınırına dayanıyorlar.

Patlıyan mermi

Rus topraklarına ayak basar basmaz, Lenin'in ilk işi gazetelere sarılmak oluyor. On dört yıllık gurbet hayatından dönüş. Bu süre içinde Rus toprağına hasret kalmış, Rus bayrağını ve askerlerini hiç görmemişti. Fakat kaskatı bir irade sahibi olan mefkûreci, çevresindekilere uyup ağlamıyor. Kadınlar askerleri kucaklıyorlar. Askerler şaşkın. Lenin hiç oralı değil. Varsa yoksa gazeteler. Önce Pravda'ya saldırıyor. Kendi gazetesi bu. Milletlerarası görüşe, gene eskisi gibi bağlı mı acaba? Biraz sonra buruşturup atıyor gazeteyi. Hayır, onun istediği bu değil. Katıksız bir ihtilâlci zihniyeti yerleşmemiş hâlâ. Lenin, tam vaktinde gelmişim, diye düşünüyor. Direksiyonu ele almalı. Ya ölüm, ya zafer... hayır. Kendi fikirlerini yayması, aşılaması gerekiyor. Bu fikirlerin özü yaşamaktır. Ya başarıya ulaşamazsa? Huzursuzluğun ve korkuya kapılmanın âlemi yok. Miljukov, kendisini elbet yakalatıp deliğe tıkmak isiiyecek. Hem de Petrograd'dayken. -Şehrin adı henüz Petrograd' dır ama, yakında değişecektir.- Kendisini kar-

şılamıya gelen birkaç yakını ile trende, bir - arada şimdi. Tepelerinde cılız bir ışık. Üçüncü mevkî vagonun alaca karanlığında, Kamenev ve Stalin'le karşı karşıya oturuyorlar. Her ikisinin de yüzünde hafiften, oldukça garip bir gülümseme. Soruları, cevapsız kalıyor. Karşılık vermekten kaçınıyorlar sanki.

Ama çok geçmeden, beklediği cevabı gerçeğin ta kendisinden alacaktır. Tren, bu sırada Fin istasyonuna girmiştir. Binlerce işçi, koskoca meydanı tıklım tıklım doldurmuş Silâhlı şeref birlikleri, sürgünden dönen adamı sabırsızlıkla bekliyor. Bir ağızdan Enternasyonal'i söylüyorlar. Daha birkaç gün önce bir eskicinin evinde oturan adam, Vladimir İliç Ulianov, trenden inince, eller üstünde buluyor kendini ve soluğu bir zırhlı arabada alıyor. Kaleden ve evlerden akseden projektör ışıkları, altında, Lenin, halka ilk söylevini vermektedir. Heyecan öyle taşkın ki, yer yerinden oynuyor sanki. Bu suretle «Dünyayı yerinden oynatan on gün» başlamış oluyor.

Mermi böyle patladı. Hem bir ülkenin, hem de bir âlemin altı üstüne geldi.

«Kurşun Mühürlü Tren», ünlü Alman Yazarı Stefan Zweig'ın «Sternstunden der Menschheit» adlı eserinden bir bölümdür. 1954 yılında Burhan Arpad tarafından dilimize çevrilen bu kitap, «İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar» adıyla «İstanbul Yayınları» arasında basılmıştı. Mevcudu çoktan tükenmiş bulunuyor. Bunu gözönüne alarak, kitaptaki oniki tarihsel minyatürden birini yayınlamış bulunuyoruz. «Kurşun Mühürlü Tren», S. Fischer Verlag 1963 baskılı almanca nüshasından, Metin Akand'ın kalemiyle türkçeye çevrilmiş ve çeviri, İktisadî Ticarî İlimler Akademisi eski Almanca Öğretmeni Salm Borman tarafından aslıyla karşılaştırılmıştır.

kapak : turgay gönenç

~~150~~ KURUŞ

KOVAN KİTABEVİ